

Veďte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Konec evidence skutečných majitelů?

Soudní dvůr EU na konci listopadu tohoto roku výrazně zasáhl do právní úpravy evidence skutečných majitelů právnických osob. Soud zrušil[1] ustanovení, podle kterého mají být tyto evidence ve všech členských státech veřejně přístupné prakticky komukoliv. Podle soudu má před neomezenou dostupností o skutečných majitelích přednost soukromí těchto fyzických osob.

Znamená to snad konec evidence skutečných majitelů, i v České republice?

Konec určitě ne. Důležité změny v práci s informací o skutečných majitelích ale čekat můžeme. A v některých dalších státech Evropské unie už se změny v praxi dějí.

Kdo je to skutečný majitel

Institut skutečných majitelů (beneficial owners) se používá zejména v oblasti boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, financování terorismu a porušování daňových předpisů. Jeho cílem je zmapovat, identifikovat a na jednom místě evidovat fyzické osoby, které jsou skutečnými majiteli osob právnických.

Kdo je skutečným majitelem právnické osoby?

Skutečným majitelem právnické osoby je, stručně řečeno, fyzická osoba, která v konečném důsledku vlastní nebo kontroluje či fakticky ovládá konkrétní právnickou osobou. Může rozhodovat o tom, co právnická osoba bude dělat, a profituje z jejího majetku a výnosů.

V nejjednodušší situaci je skutečným majitelem fyzická osoba, která přímo vlastní konkrétní osobu právnickou. V komplikovaných strukturách může mezi právnickou osobou, která například čerpá úvěr nebo platí, případně neplatí, daně, a fyzickou osobou, která ji fakticky vlastní nebo ovládá, existovat celá dlouhá řada dalších právnických osob.

U některých specifických právnických osob, jako jsou např. fundace nebo obecně prospěšné společnosti, které fakticky takovouto skutečnou ovládající fyzickou osobu nemají, pak zákon stanoví fikci, jak se jejich skutečný majitel určuje.[2]

Proč bychom měli skutečné majitele právnických osob evidovat?

Účelem identifikace a evidence skutečných majitelů právnických osob je právě zmíněná snaha zabránit zneužití složité struktury různých navzájem se (spolu)vlastnících právnických osob k zastírání původu majetku či jiného protiprávního chování. Informace z evidencí skutečných majitelů za tímto účelem aktuálně využívají v zásadě tři kategorie subjektů:

- Úřady, např. daňové úřady nebo tzv. finanční zpravodajské jednotky, úřady zaměřené na boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu; v případě České republiky se jedná o Finanční analytický úřad
- Soukromoprávní organizace, které jsou povinny u klientů, právnických osob, zjišťovat a prověřovat i jejich skutečné majitele; týká se to zejména regulovaných subjektů v oblasti regulace boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu[3]

- Veřejnost, včetně novinářů, datových novinářů, aktivistů a dalších, kteří využívají veřejně dostupné informace o fyzických osobách stojících za osobami právníckými, jejichž činnost je z nějakého důvodu zajímavá, ať už pro veřejnost, konkurenci, pro investory atd.

A právě zcela neomezený a plošný přístup veřejnosti do evidence skutečných majitelů u Soudního dvora EU narazil.

Soud: Právo na soukromí má přednost

Soudní dvůr Evropské unie se v komentovaném rozsudku zabýval právě a pouze neomezenou veřejnou dostupností evidence skutečných majitelů.

Přístup do evidence skutečných majitelů byl původně v tzv. čtvrté AML směrnici koncipován tak, že kromě úřadů a AML povinných osob do něj mohou mít přístup i další subjekty, které doloží svůj oprávněný zájem.^[4] Tato směrnice byla, i co se týče přístupu do evidence skutečných majitelů, novelizována směrnicí 2018/843 ze dne 30. května 2018.^[5] Novela příslušnou část čtvrté AML směrnice upravila tak, že evidence skutečných majitelů má být přístupná „jakékoli osobě z široké veřejnosti“.

Soudní dvůr EU společně posuzoval dva případy z Lucembursku, kde místní soudy odmítly zneprístupnit některé osobní údaje o fyzických osobách, skutečných vlastnících řady právníckých osob. Jeden ze stěžovatelů argumentoval tím, že z obchodních důvodů často jezdí do nestabilních zemí s vysokou mírou kriminality a že jeho uvádění v seznamu skutečných majitelů zvyšuje riziko únosu nebo jiného útoku. Ve druhém případě dotčená právnícká osoba argumentovala proti zveřejnění svého skutečného majitele obecněji především v tom smyslu, že takto nastavený neomezený přístup je v rozporu s čl. 7^[6] a 8^[7] Listiny základních práv Evropské unie a některými ustanoveními obecného nařízení o ochraně osobních údajů.

Soudní dvůr Evropské unie v tomto řízení zrušil právě tu část novelizační směrnice, která zavádí neomezenou přístupnost evidence skutečných majitelů. Soud konstatuje, že takto koncipovaný přístup představuje nepřiměřený a nevyvážený zásah do základních práv dotčených fyzických osob, které jsou v evidenci skutečných majitelů vedeny. Soudní dvůr nezpochybňuje význam boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Zdůrazňuje ale, že to je primárním úkolem státu. Je tedy zcela legitimní, pokud je takováto evidence přístupná státu a jeho úřadům a osobám povinným provádět identifikaci a kontrolu klienta podle zvláštních právních předpisů.

Zpřístupnění evidence dalším osobám bez dalšího rozlišení však již podle Soudního dvora EU není přiměřené, resp. nezbytné pro dosažení sledovaného účelu.

Česká právní úprava evidence skutečných majitelů

Pro úplnost doplníme související úpravu českého zákona č. [37/2021](#) Sb., o evidenci skutečných majitelů, kterou je, nyní již zrušené ustanovení AML směrnice, transponováno.

Podle § 14 odst. 1 tohoto předpisu Ministerstvo spravedlnosti, které evidenci vede, umožní na svých internetových stránkách komukoliv přístup k evidenci skutečných majitelů, jejich identifikačním údajům, a údajům o vztahu s konkrétní právníckou osobou, případně dalších údajů, k jejichž zveřejnění dala daná osoba souhlas.

Tři varianty úprav evidence skutečných majitelů

Soudní dvůr Evropské unie nemůže zrušit český zákon, resp. právní předpis žádné ze členských zemí

EU. Český zákon tedy ve výše uvedeném znění stále platí. Evidence skutečných majitelů na stránkách Ministerstva spravedlnosti je ke dni zpracování tohoto článku stále dostupná.[\[8\]](#)

V jiných státech ale už místní úřady přístupy do registrů omezily. Jedná se například evidenci skutečných majitelů v Nizozemsku[\[9\]](#) nebo právě v Lucembursku[\[10\]](#), kde celý případ začal.

Jaký bude další osud české evidence skutečných majitelů, resp. neomezeného přístupu do evidence?

Než si naznačíme možné varianty, považuji za důležité zopakovat, že Soudní dvůr EU zrušil pouze jedno ustanovení příslušné AML směrnice. Ustanovení, které zavedlo neomezenou veřejnou přístupnost evidence skutečných majitelů. Samotný právní institut skutečného majitele, nutnost a povinnost jejich identifikace a evidence a jejich využívání ze strany státu a zákonem vymezených subjektů nijak nezpochybnil.

Podle mého názoru existují v zásadě tři možnosti dalšího postupu správce evidence skutečných majitelů, jímž je Ministerstva spravedlnosti.

1. Ministerstvo spravedlnosti ponechá přístup ve stejném režimu jako dosud. Buď bez dalšího, nebo zahájí práci na novele zákona o evidenci skutečných majitelů, která by komentovaný rozsudek Soudního dvora Evropské unie reflektovala. Pro žádnou z výše vymezených kategorií uživatelů evidence skutečných majitelů se prakticky nic nezmění.
2. Ministerstvo spravedlnosti zavede dodatečná opatření, který přístup veřejnosti do evidence omezí. Čtvrtá AML směrnice v aktuální znění umožňuje, aby členské státy přístup do evidence podmínily např. online registrací a zaplacením poplatku.[\[11\]](#) Pokud by Ministerstvo spravedlnosti šlo touto cestou a do procesu registrace zájemce o přístup by doplnilo alespoň základní test oprávněného zájmu, mohlo by poměrně snadno vyhovět požadavků příslušného rozsudku soudního dvora.
3. Ministerstvo evidenci skutečných majitelů uzavře, resp. uzavře jí veřejnosti. V takovém případě by byla potřeba vyřešit, jak ji zpřístupnit osobám povinným ke kontrole skutečných majitelů. Úplné odstránění všech ostatních, veřejnosti, žurnalistů, neziskových organizací atd., by bylo razantním zásahem, ve světle aktuálního rozsudku Soudního dvora EU ale zřejmě obhajitelným.

Netroufám si odhadovat, kterou z těchto variant Ministerstvo spravedlnosti zvolí. Nebo jestli přijde ještě s další možností, která mě nenapadla. Pro posílení právní jistoty všech, jak evidovaných osob, tak veřejnosti, by ale podle mého názoru bylo nejlepší upravit přímo znění zákona a návazně na něj pak i proces nahlížení do evidence skutečných majitelů.

Jak se může bránit skutečný majitel?

A co fyzické osoby, jejichž osobní údaje jsou v evidenci skutečných majitelů stále komukoliv dostupné? Mohou se proti tomuto stavu bránit?

Jako u předchozí otázky, i zde si dovedu představit tři hlavní postupy, jakými taková dotčená osoba může uplatnit své právo na soukromí:

1. Stížnost na plošné zveřejňování osobních údajů adresovaná správci evidence, Ministerstvu spravedlnosti. Obecné nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR)[\[12\]](#) nabízí lidem, jejichž osobní údaje jsou zpracovávány, širokou paletu práv. Od práva na informace o zpracování údajů[\[13\]](#), přes právo na výmaz[\[14\]](#) až po námitku proti zpracování založeném na oprávněném zájmu správce nebo zpracování prováděné ve veřejném zájmu[\[15\]](#). Žádné z těchto práv však nedopadá na popisovanou situaci. V úvahu přichází rovněž obecná stížnost na protiprávnost tohoto zpracování adresovaná správci nebo jeho pověřenci pro ochranu osobních údajů.

Pokud by se skutečný majitel chtěl s odkazem na komentovaný rozsudek Soudního dvora EU proti neomezenému zpřístupnění svých údajů bránit stížností k Ministerstvu spravedlnosti, mohl by využít i některý z obecných nástrojů správního práva. V úvahu podle mého soudu přichází zejména stížnost proti postupu správního orgánu ve smyslu § 175 zákona č. [500/2004](#) Sb., správní řád, zejména s odkazem na základní zásady činnosti správních orgánů vyjádřené v Hlavě II téhož předpisu.

2. Stížnost lze jistě adresovat přímo dozorovému úřadu pro ochranu dat, jímž je Úřad pro ochranu osobních údajů. Ten je plně kompetentní k posouzení, zda konkrétní správce při zpracování osobních údajů, např. vedení veřejně dostupné evidence, postupuje v souladu se zákonem, ale i zda šetří práva a povinnosti dotčených osob[\[16\]](#).
3. Bránit se žalobou k soudu. V úvahu přichází zejména uplatnění nemajetkové újmy spočívající v zásahu do soukromí a do práva na ochranu osobních údajů tím, že Ministerstvo spravedlnosti ponechalo evidenci skutečných majitelů veřejně dostupnou i po rozsudku Soudního dvora EU ve spojených věcech C-37/20 a C-601/20.[\[17\]](#)

Ani v tomto případě si neodvážím odhadovat, jak by který z adresátů stížnosti či žaloby reagoval a jak by se vypořádal s argumentací příslušným rozsudkem Soudního dvora EU. Pokud Ministerstvo spravedlnosti na přístupnosti evidence nic nezmění, lze očekávat, že se některý z dotčených skutečných majitelů bude uvedenými cestami bránit. Praxe nám tedy možná již brzy ukáže, jak na případné stížnosti bude reagovat správce evidence, dozorový úřad pro ochranu osobních údajů či soud.

Budoucnost evidence skutečných majitelů

Evidence skutečných majitelů nebyla Soudním dvorem Evropské unie zpochybněna. Soud pouze přehodnotil vztah dvou dotčených práv, resp. zájmů: Zájmu na prevenci legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu na straně jedné a práva na ochraně soukromí a ochraně osobních údajů na straně druhé. S odkazem na to, že zajistit první uvedený je především úkolem státu, případně k tomu zákonem určených osob, shledal neomezené zpřístupnění evidence a v ní evidovaných informací za nepřiměřené.

Míč je nyní na straně členských států. Možností, jak na zrušení jedné věty AML směrnice reagovat, je více, některé jsme už výše naznačili. Tím nejméně šťastným řešením by podle mě bylo nedělat nic. Jak z pohledu fungování evidence skutečných majitelů a veřejné kontroly, tak z pohledu ochrany práv dotčených lidí, by podle mého názoru bylo nejvhodnější přístup do evidence na zákonné úrovni upravit tak, aby námítky Soudního dvora EU reflektoval.

Mgr. František Nonnemann,

konzultant v oblasti ochrany osobních údajů a compliance, člen Výboru Spolku pro ochranu osobních údajů

e-mail: nonnemann@volny.cz

Článek odráží právní a skutkový stav ke dni 29. listopadu 2022

[1] Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 22. listopadu 2022, ve spojených věcech C-37/20 a C-601/20, WM a Sovim SA proti Luxembourg Business Registers.

[2] Viz § 5, 5a a 6 zákona č. [37/2021](#) Sb., o evidenci skutečných majitelů.

[3] Viz zákon č. [253/2008](#) Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

[4] Srov. čl. 30 odst. 5 písm. c) Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849 ze dne 20. května 2015 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, v původním znění.

[5] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/843 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/138/ES a 2013/36/EU.

[6] Čl. 7 Listiny upravuje právo na ochranu soukromého a rodinného života.

[7] Čl. 8 listiny zakotvuje právo na ochranu osobních údajů.

[8] Evidence skutečných majitelů je přístupný >>> [zde](#), dostupnost informací naposledy kontrolována dne 29. listopadu 2022.

[9] Viz >>> [zde](#).

[10] Viz >>> [zde](#).

[11] Srov. čl. 30 odst. 5a Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849.

[12] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů).

[13] Čl. 15 GDPR.

[14] Čl. 17 GDPR.

[15] Čl. 21 GDPR.

[16] Zejména princip tzv. standardní ochrany soukromí (privacy by default) upravený v čl. 25 GDPR.

[17] Srov. především § 31a ve spojení s § 13 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Úročení jistoty \(kauce\), kterou skládá podnájemce nájemci - II. díl](#)
- [Když obecní pozemky již nemusí být obecní - institut mimořádného vydržení v obecním právu](#)
- [Střet zájmů členů volených orgánů obchodních korporací: pravidla, proces a následky](#)
- [Dvě kiwi denně: EU schválila první zdravotní tvrzení pro čerstvé ovoce](#)
- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)
- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)
- [Darování pro případ smrti nemovité věci zapsané v katastru nemovitostí a určení výše odměny soudního komisaře](#)
- [Flotilová novela: Kdo a kdy musí nově získat licenci k distribuci pojištění?](#)
- [Nová pravidla pro ground handling v EU a jejich dopady na letecký sektor](#)
- [Právní due diligence nemovitostí: na co se v praxi skutečně zaměřit](#)
- [Hmotněprávní opatrovník obchodní korporace: mezi efektivní ochranou a zásahem do korporační autonomie](#)